Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

YmV@eduskunta.fi

Asia: HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Viite: asiantuntijakuuleminen 14.4.2021

Perämeren Jätehuolto Oy (jäljempänä PMJH) kiittää ympäristövaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä HE 40/2021 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

PMJH on pieni, viiden lappilaisen kunnan omistama jätehuoltoyhtiö, jonka tehtävänä on kuntien lakisääteisten jätehuoltotehtävien järjestäminen. Yhtiön kunnista yhdessä (Kemin kaupunki) on kunnan kilpailuttama jätteenkuljetus (seka- ja biojäte) ja muissa (Tornio, Keminmaa, Tervola ja Ylitornio) kiinteistönhaltijan järjestämä. Yhtiö on perustettu 1998. Yhtiön toiminta-aikana kunnat eivät ole tehneet päätöksiä kuljetusjärjestelmästä eli toimintatapa perustuu yli 20 vuotta vanhoihin päätöksiin. Pakkausjätteen keräyksestä kunnat eivät ole koskaan tehneet päätöstä.

Hallituksen esitys jätteenkuljetuksen järjestämisestä on jätehuollon eri toimijoiden etujen yhteensovittamisen kompromissi, jossa asiakaslähtöisyys ja asiakkaan etu jää huomiotta

Jätelakiuudistusta on valmisteltu pitkään tutkittuun tietoon ja asiantuntijaselvityksiin perustuen. Tämän pohjalta hallitus antoi viime keväänä lausuntokierrokselle jätelakiesitysluonnoksen (VN/538/2019), joka oli tarkkaan harkittu kokonaisuus. Valmistelun asiantuntijaselvityksissä oli käynyt selvästi ilmi, että nykyinen jätteenkuljetusmalli, jätehuollon vastuut ja toiminta on pirstaloitunut, mikä aiheuttaa tehottomuutta.

Hallitus päätyi lausuntokierroksen jälkeen muuttamaan esitysluonnosta jätteiden kuljetuksen osalta tavalla, joka rikkoi esitysluonnoksen erittäin tarkkaan harkitun ja perustellun kokonaisuuden.

Hallituksen esitys sivuuttaa jätelakiuudistuksen valmistelun asiantuntijaselvitykset sekä ympäristöministeriön jätelakityöryhmän mietintöön kirjatun ehdotuksen, joka olisi tähdännyt kunnan järjestämään jätteiden kuljetukseen siirtymisen kiinteissä jätteissä. Ympäristöministeriön jätelakityöryhmän ehdotukseen oli jo kuitenkin leivottu sisään kompromissi, jossa lietteet olisivat siirretty kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmään.

Hallituksen esityksen lopputuloksena on, että järjestelmä on edelleen asukkaalle vaikeasti hahmotettavissa ja kunnissa toimintamallit ovat eriäviä, mikä syö lajittelun tarpeellisuuden uskottavuutta.

Jäljempänä kuvataan, mitä sekajätteiden kuljetusjärjestelmän irrottaminen kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen kokonaisuudesta tulisi aiheuttamaan.

Jätteiden kuljettaminen osana jätehuollon järjestämistä

Yhdyskuntajätehuollon sääntelyn tärkeimpiä tehtäviä on jätehuollon järjestyminen ympäristön ja terveyden kannalta turvallisella tavalla. Kuten ympäristövaliokunta on mietinnössään (YmVM 23/2010 v s.9) todennut, on yritystoiminnan edistäminen suhteessa tähän toissijaista. Jätehuolto on osa yhteiskunnan perusinfraa ja välttämättömyyspalvelu, jota ei voi jättää yksin markkinoiden hoidettavaksi.

Kunnan jätehuoltovastuussa on kyse kunnalle kohdistetusta lakisääteisestä velvollisuudesta ja järjestämisvastuusta, ei yksinoikeudesta. Perämeren Jätehuolto Oy:tä perustettaessa yli 20 vuotta sitten todettiin, että kaikki kunnat/asukkaat eivät hyödy yhteistyöstä yhtä paljon mutta kaikille kunnille on edullisempaa hoitaa tehtävät yhdessä kuin yksin. Tämä sama periaate toimii myös jätteiden kuljetuksessa silloin, kun kunta hoitaa sen keskitetysti.

Konkretisoin väittämämme seuraavalla esimerkillä kahdesta omistajakunnastamme Kemi ja Tornio:

JÄTTEEN KERÄYS	**Kemi**	**Tornio**
kuljetuksen järjestää	kunta	kiinteistö
asukasluku	20 700	21 600
taajamassa asuu asukkaita	20 000	19 000
etäisyys jätekeskukseen	30 km	15 km
kuormapaino sekajäte tonnia/tuontikerta	5,7	3,1
kerääviä yrityksiä kpl	1	4
asiakkaan tyhjennyshinta 240 l sekajäte €/kerta	5,8	8,70 - 15,00
kuormapaino biojäte tonnia/tuontikerta	3,8	1,9
kerääviä yrityksiä kpl	1	3
asiakkaan tyhjennyshinta 240 l biojäte €/kerta	6,72	19,83(*
(* 26 huoneiston luhtitalon kilpailutettu hinta		

Kuljetuksien kuormapainot kertovat, että saman jätemäärän tuomiseksi jätekeskukseen tarvitaan Torniosta kaksi ”keikkaa” ja Kemistä ne tulevat kerralla.

Suomen Kiertovoima ry:n seurantatietojen mukaan biojätettä kerätään kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla huomattavasti enemmän kuin kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla. Vuonna 2017 biojätteen keräyssaanto oli 42 prosenttia suurempi kuin kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa. Kemi-Tornion lukuja v. 2017 verrattaessa ero oli vielä valtakunnallista keskiarvoakin suurempi. Biojätteen keräyksessä Kemin ja Tornion luvut ovat vertailukelpoisia, koska biojätettä kerätään vain taajamien yli neljän huoneiston kiinteistöistä. Kemin ja Tornion keskustaajamien pinta-alassa ei ole merkittävää eroa. Torniossa taajaman ulkopuolella asuu vain noin 10 % torniolaisista, joten sekajätteenkään osalta erot eivät selity pitkillä välimatkoilla ja haja-asutuksella.

Koska kyse on välttämättömästä peruspalvelusta niin hintaerot (+50 - 158 %) ovat kohtuuttomia. Hintaeron selittää Tornion 45 – 50 % pienemmät jätekuormien kuormapainot eli ajetaan paljon ”tyhjää” ja sen, että torniolaiset maksavat neljän eri

kuljetusyrityksen asiakaspalvelu-, logistiikkajärjestely- ja hallintokustannuksia kun kemiläiset maksavat vain yhden.

Asun itse Torniossa yhdeksän omakotitalon kadulla, josta sekajätteet hakevat kolme eri kuljetusyritystä ja hallituksen esityksen mukaisesti jatkossa kadullemme vielä kunnan järjestämä biojätteen erilliskeräysnouto. Kuljetuksien kaksoisjärjestelmän säilyminen vie pohjan myös tehokkaampien kuljetusjärjestelmien (mm. lokeroautojen) käytöltä. Hallituksen esitys on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin, että nykyiset yritykset järjestäisivät kadullemme vielä kolme eri biokeräyskierrosta. Hallituksen esityksen mukainen biojätteen kuntavastuullinen keräys mahdollistaa myös sen, että käyttöönottamamme ohjaava biojätteen käsittelyhinta voidaan ohjata tasapuolisesti kaikille biojätekeräyksessä oleville asuinkiinteistöille. Tällä hetkellä Tornion biojätteen hinnoista ei ole havaittavissa ohjaavuutta, vaikka kuljetusyritykset saavat asumisen biojätteen käsittelyyn vastaavaa yritysbiojätettä yli 30 % halvemmalla.

Nykyinen kiinteistönhaltijan järjestämä kuljetusjärjestelmä hankaloittaa jätteen käsittelyn suunnittelua ja järjestämistä. Kunnan pitää järjestää kuntavastuullisen jätteen käsittely ja hyödyntäminen. Pienenä yhtiönä meillä ei ole omaa käsittelyä jätteen loppusijoitusta lukuun ottamatta. Käsittelypalvelun hankimme markkinoilta julkisen hankintakilpailutuksen kautta. Joudumme kiinteistönhaltijan järjestämän kuljetuksen kunnista tulevasta jätteestä arvioimaan kuntavastuullisen jätteen määrän. Kiinteistönhaltijan järjestämän kuljetuksen kunnista kiinteistöiltä tulevissa jätekuormissa on pääsääntöisesti mukana asumisessa syntyvän jätteen lisäksi yrityksistä kerättyä jätettä, joita jätelain mukaan ei saa tuoda säännöllisesti PMJH:n käsittelyyn kuin Materiaalitori.fi-järjestelmän kautta haetun TSV-oikeuden kautta. Meidän pitää myös vuosittain raportoida nämä TSV-määrät viranomaisille. Joudumme raportoimaan tiedot yritysten TSV-sopimusvaiheessa antamien arvio-%-lukujen mukaan eikä meillä ole mitään mahdollisuutta todentaa arvioituja lukuja. Yrityksillä on kuitenkin missä vaiheessa vain mahdollisuus irrottautua TSV-sopimuksestaan. PMJH:lle jää riski siitä, että on ostanut käsittelypalvelua yli todellisen oman tarpeensa.

Tämä on oleellinen tieto etenkin jätteen energiahyödyntämisen hankinnassa, koska siinä on Suomessa kapasiteettipula. Vuonna 2020 tehtyyn energiana hyödynnettävän sekajätteen tarjouskilpailuumme osallistui vain yksi suomalainen hyödyntäjä ja polttopalvelun ostohinta nousi 35 % aiemmasta.

Mikäli kunta vastaisi kaikesta vastuulleen kuuluvan jätteen keräämisestä niin myös jätehuollon järjestämiseen olisi käytettävissä todelliset jätemäärätiedot, joiden muutokset olisivat ennustettavissa. Näin myös jätteiden hyödyntämiseen nykyistä tehokkaammin olisi paremmat edellytykset.

Merkityksetöntä ei ole kunnan järjestämän jätehuollon yhteydessä syntyvä suora asiakaskontakti. Kunnan kuljetusurakoitsija seuraa jätteen laatua tyhjennyshetkellä ja ilmoittaa siitä meille. Voimme välittömästi asiakaskohtaisella tiedottamisella puuttua kiinteistöllä tapahtuvan lajittelun puutteisiin ja antaa ohjeita. Tätä tehdään Kemin alueella lähes päivittäin. Torniolaisena omakotitaloasujana tai kerrostalo-osakkeen

omistajana en ole 30 vuoden aikana saanut yhtään tiedotetta tai ohjetta kiinteistöltä jätteitä keräävältä kuljetusyritykseltä. Kiinteistönomistajalla ei ole mitään intressiä kuljetusyritystä valitessaan vaatia yritykseltä oman jätelajittelunsa laadunvalvontaa. Toistaiseksi en ole koskaan saanut edes etukäteen hinnankorotusilmoitusta. Torniossa toimivasta neljästä yrityksestä olen ostanut palvelua kolmelta.

Asiakkaan suoran kontaktin mahdollisuus ja kunnan intressi laadunvalvontaan tulee olemaan merkittävää etenkin erilliskerättävien hyötyjakeiden osalta. Materiaalina hyödynnettävien jätteiden hyvä laatu on oleellista hyödyntämisen onnistumiselle.

Kunnan vastuulla oleva jätehuolto (luku 5)

§ 35 – Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

PMJH:n kantana on, että jätelakiuudistus tulee toteuttaa siten, että kaikkien kiinteiden jätteiden, ml. sekajätteiden, osalta luovutaan kokonaan kiinteistönhaltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kuten jätelakiesitysluonnoksessa (VN/538/2019) tarkoitettiin.

Perusteluina kaksoisjärjestelmän poistamiseksi edellä esittämämme lisäksi viittaamme KIVOn 9.4.2021 antamaan lausuntoon.

36 § - kunnan järjestämä jätteenkuljetus

KIVOn lausunnossaan 9.4.2021 esittämän lisäksi:

PK-kuljetusyritykset ovat viimeisimpinä vuosina aikaisempaa paremmin menestyneet kuntakilpailutuksissa ja uusia yrityksiä on niissä syntynyt. Näin ei tapahdu kiinteistönhaltijan kuljetuksien kunnissa. Niissä keskittyminen suurille toimijoille tulee jatkumaan. Omalla alueellamme kiinteistönhaltijan järjestämän kuljetuksen kunnissa yksi paikallinen kuljetusyritys meni konkurssiin (Tervola) ja toinen aloitteleva, lopetti jätteenkeräyksen muutaman vuoden jälkeen koska uusien asiakkuuksien saaminen oli liian työlästä ja hidasta (Keminmaa-Tornio).

PMJH on mukana KIVOn logistiikan kehittämisryhmissä ja on erittäin sitoutunut hankinnoissaan hakemaan kuljetusten kilpailutusmallia, jossa PK-yrityksille annetaan aito mahdollisuus voittaa. PMJH:n ensimmäisen, keväällä 2020 järjestämän markkinavuoropuhelun kokemuksen pohjalta on kuitenkin todettava, että se edellyttää myös kuljetusyrityksiltä aktiivista mukaantuloa. Markkinavuoropuhelutilaisuus ei tuota toivottua lopputulosta, jos yritykset eivät siellä käytä vaikutusmahdollisuuksiaan ja tee esityksiä kilpailutusperusteisiin. Toivoisinkin, että kuljetussektorin edunvalvojajärjestöt kuntien toimintamallien yleisen kritisoinnin sijasta tai ainakin sen lisäksi antaisi asiantuntemustaan PK-yrityksille hyödynnettäväksi markkinavuoropuhelutilanteissa. Sekä tilaajan että tarjoajan kilpailutusosaamisen kehittäminen johtaa toivottuun lopputulokseen.

37 § - Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus

PMJHn kanta on, että mikäli kaksoisjärjestelmä päätettäisiin säilyttää sekajätteiden ja/tai lietteiden osalta hallituksen esityksen mukaisesti, olisi esityksen § 37 §:ään kirjatut

kriteerit, jotka vastaavat nykyistä jätelakia, välttämättömät ja kannatettavat. Kriteerit tulee ehdotuksen mukaisesti kohdistaa vain kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmään liittyvään päätöksentekoon.

41 § - Jätteen luovuttaminen kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai alueellisen vastaanottopaikkaan

PMJH pitää välttämättömänä 41 §:n 3.momenttiin kirjattua periaatetta, että kiinteistön haltija voi järjestää erilliskerätyn biojätteen ja pakkausjätteen kuljetuksen vain ja ainoastaan silloin kun kiinteistö ei kuulu 15 § 3. momentin nojalla erilliskeräysvelvoitteiden piiriin tai kunnan 91§:n nojalla antamien jätehuoltomääräysten mukaan kiinteistöittäisen erilliskeräyksen piiriin.

Tällä varmistetaan, että kunta pystyy suunnittelemaan ja toteuttamaan velvoiterajojen alle jäävien asuinkiinteistöjen vapaaehtoisuuteen perustuvan kunnan järjestämän erilliskeräyksen, jotta jätehuollon kokonaisuudesta saadaan mahdollisimman toimiva. Mikäli tätä säännöstä ei olisi, johtaisi se logistisen kokonaisuuden hajoamiseen ja jätteenkuljetusten lisääntymiseen pientaloalueilla, mikä lisäisi kuljetusten haitallisia ympäristövaikutuksia sekä vaikuttaisi kielteisesti alueiden turvallisuuteen. Myös kunnan mahdollisuus monilokero- tai yhteiskeräyspalvelujen tarjoamiseen vaikeutuisi.

<u>Tuottajavastuu (luvut 6 ja 7)</u>

Kuntien ja pakkausten tuottajien yhteistoiminta pakkausjätteen erilliskeräyksessä on todettu hyväksi toimintatavaksi, jonka vakiinnuttamista lakisääteiseksi valtakunnalliseksi yhteistoiminnaksi kierrätystavoitteisiin pääsemisen ja kustannustehokkuuden näkökulmasta kannatetaan. Pakkausjätteen kerääminen tiiviissä yhteistyössä pakkaustuottajien kanssa palvelee niin tuottajien, kuntien kuin asukkaidenkin etuja. Kunta voi kuljetuksia järjestäessään edellyttää myös riittävän, astiatyhjennyksien yhteydessä tehtävän laaduntarkkailun ja ohjeistaa kiinteistöä. Tällä varmistetaan pakkausjätteen laatukriteerien täyttyminen.

Torniossa 13. huhtikuuta 2021

Perämeren Jätehuolto Oy

Tuija Ahrikkala
toimitusjohtaja